

Розрахунок прогнозних значень, тис. грн.

Прогноз	Модель	Рік	Песимістичне значення	Середнє значення	Оптимістичне значення
X_1	$X_1 = 1,94193E$ $10 - 1,94339E7 * T +$ $4862,14 * T^2$	2008 2009 2010	459363,96 556680,34 663721,0	488456,96 585773,34 692814,0	517549,96 614866,34 721907,0
Y	$Y = 121938 + 2,48643 * X_1$	2008 2009 2010	1270045,44 1512012,96 1778162,91	1336454,04 1578421,56 1844571,51	1402862,64 1644830,16 1910980,11

При цьому за відповідними економетричними моделями визначимо середні значення та оптимістичні і песимістичні.

$$Y=f(X) - \text{середні значення};$$

$$Y=f(X) - \sigma - \text{песимістичне значення};$$

$$Y=f(X) + \sigma - \text{оптимістичне значення}.$$

σ – стандартна похибка оцінки.

Для розрахунку прогнозних значень незалежних факторів використаємо однофакторні моделі, де незалежним параметром виберемо T – «час».

$$X=f(T)$$

На підставі отриманих результатів прогнозування податкових надходжень на період 2008 – 2010 роки можна стверджувати про очікуваний приріст загальної суми очікуваних надходжень платежів до Зведеного бюджету Закарпатської області, а також усіх податкових надходжень.

Висновки

Таким чином, отримані в процесі математичного моделювання результати дають підстави стверджувати, що найбільш впливовими факторами, які забезпечать приріст надходжень податкових платежів до Зведеного бюджету Закарпатської області в майбутньому є: податок на додану вартість, податок на прибуток підприємств та податок на доходи фізичних осіб.

Важливе значення у процесі формування податкових надходжень до місцевого бюджету відіграє податок на доходи фізичних осіб. Роль інших податків та зборів незначна.

Хоча їх відміна збільшить необхідність в дотаціях Закарпатської області, як у випадку відміни готельного збору.

В подальшому результати прогнозування податкових надходжень платежів до Зведеного бюджету Закарпатської області та самих податків і зборів, що адмініструються в області використовуються для обґрунтування поточних та перспективних планів формування бюджетів різних рівнів.

Література

1. Анализ и планирование налоговых поступлений: теория и практика. ТНИИ, РНС, МНС. Россия, Издательство экономико-правовой литературы. 2004.–235 с.
2. Барулин СВ. Теория и история налогообложения: Учебное пособие Саратовский государственный социально-экономический университет. – Саратов, 2004.–316с.
3. Ковалева Л.Н. Многофакторное прогнозирование на основе рядов динамики. М. Статистика. 1980.–102с.
4. Статистический анализ экономических временных рядов и прогнозирование. М.Наука. 1973.–295с.
5. Хайкин В.П., Найденов В.С., Галуза С.Г. Корреляция и статистическое моделирование в экономических расчетах. М.Экономика, 1964.–216с.
6. Прогнозирование и планирование в условиях рынка: Учебное пособие для ВУЗов \ под. ред. Морозовой Т.Т., Пикулькина А.В. – М. – 2000.–318с.
7. Ямпольский СМ., Лисичкин В.А. Прогнозирование научно-технического прогресса. М.Экономика. 1974.–142 с.

Т.В. ТУЧАК,
к.е.н., Національний університет ДПС України

Податок на спадщину та дарування у Франції

Досліджено самотутність французького спадкового права та висвітлено зміни у системі оподаткування спадщини, пов'язані з податковою реформою, проведеною урядом Ніколя Саркозі. Акцентовано увагу на мало-відомі аспекти оподаткування спадщини і дарувань при передачі майна в узуфрукт. Розглянуто оригінальну рису французького спадкового законодавства – оподаткування майна, право власності на яке має характер тонтіни.

Постановка проблеми. Оподаткування спадщини і дарувань у Франції викликає науковий і професійний інтерес у силу властивих йому норм спадкового права, соціальних функцій, фіскальних технологій, особливостей адміністрування. На відміну від оподаткування майна, залишеного у спадщину (estate tax), прийнятого у Великобританії та США¹, у Франції запроваджено альтернативний тип – податок на майно, одержане у спадщину (inheritance tax), що має свої нюанси і породжує свої проблеми. Зарубіжний

досвід існування окремих податків на спадщину і дарування привертає увагу з метою порівняння з альтернативною моделлю оподаткування спадщини і дарувань, прийнятою в Україні за Законом «Про податок з доходів фізичних осіб».

Аналіз досліджень та публікацій з проблеми. Оподаткування спадщини – нова і малодосліджена сфера вітчизняної науки. Матеріали публікацій вітчизняних економістів на тему оподаткування спадщини у Франції вкрай обмежені. Фрагментарні матеріали на цю тему присутні у працях В.Л. Андрущенка [1], О.Д. Данілова [1], І.М. Александрова [2], М.М. Тютюрюкова [4], І.Г. Русалкової та В.А. Кашина [3]. Зокрема, І.Г. Русакова і В.А. Кашин зазначають, що податок на спадщину і дарування у Франції було запроваджено ще в 1798 році, ставки оподаткування власності при переході спадщини і дарувань єдині. Ставки податку та неоподатковувана вартість спадщини і/або дарунків диференційовані залежно від ступеня споріднення і встановлені для трьох класів спадкоємців [с. 272–273]. Усі названі роботи видані п'ять–десять років тому. Брак новітньої інформації у вітчизняних публікаціях спонукає до використання зарубіжних ресурсів Інтернету, офіційних веб-сайтів фіскальних органів та електронних видань [5–8].

Мета статті – з'ясувати специфічні риси французького спадкового законодавства. Охарактеризувати сучасну систему оподаткування спадщини і дарунків у Франції, акцентувавши увагу на фіскальних технологіях податку, його природоохоронній та соціальній спрямованості. Провести аналогії з підходами, які використовуються при оподаткуванні спадщини в Україні.

Викладення основного матеріалу.

Самобутність французького спадкового законодавства

У грудні 2007 року газети повідомляли, що одна американка заповіла своїй собаці \$12 млн. Подібна ситуація, допустима в англо-американському спадковому праві, за французькими законами неможлива. У Франції спадкодавець позбавлений свободи необмежено розпоряджатися своєю власністю за заповітом. З часів прийняття громадянського кодексу (1804), відомого під назвою *Кодексу Наполеона*, у правах спадкоємства діти мають пріоритет. Вони мають статус так званих захищених спадкоємців, за ними в обов'язковому порядку резервується певна частина майна (*Reeserve Leegale*), лише решту своїх активів (*Guotit Disponible*) спадкодавець може заповідати за власним вибором. Позбавити рідних чи усиновлених дітей спадщини неможливо ні за яких умов. Якщо спадкодавець жив у новому шлюбі, на його дітей від цього шлюбу нарівні з дітьми від попередніх шлюбів поширюється право на успадкування майна своїх батьків, але це не стосується майна вітчима і мачухи. Щоб вступити у права на спадщину, вік дітей значення не має.

Оригінальність французького спадкового права ілюструють такі положення. Якщо у спадкодавця одна дитина, її частка становить половину вартості майна; якщо двоє дітей, їм відходить дві третини; якщо троє – три четвертих і т.д. З 2007 року права на успадкування майна вмерлих дітей батьки не

мають. У разі відсутності дітей спадщина відходить іншим членам сім'ї за умови, що вони кровні родичі спадкодавця (брати, сестри, племінники і племінниці). Тобто принцип французького спадкового права полягає в тому, що спадщина (*Reeserve Leegale*) передається лише у межах кровної рідні по висхідній лінії². Отже, жінка при певних обставинах не може успадкувати майно власного чоловіка (!), що різко відрізняється від українського права, згідно з яким подружжя – найперші спадкоємці майна один у одного.

Щоправда, і у Франції успадкування майна від одного з подружжя другим можливе за умови, якщо вони не розлучені, а також залежно від наявності чи відсутності спільних потомків. Коли вони є, чоловік (жінка) одержують на вибір: або у повну власність майно, залишене у спадок, або довічні проценти з вартості майна; коли потомків немає, спадщина обмежується чвертю майна. Слід додати, що нині спадкові права подружжя дещо лібералізовані. Адже до 2007 року один з подружжя мав право на успадкування майна другого лише за умови, якщо останній на момент своєї смерті не мав живих предків і/або нащадків.

Отже, у Франції ключовий елемент планування податку на спадщину з боку подружжя – не так сподівання на заповіт спадкодавця, як вибір сприятливого у податковому відношенні варіанту шлюбних відносин. До 2007 року подружжя у незареєстрованих шлюбах узагалі не мали шансів на спадщину.

Норми спадкового права діють не тільки після смерті спадкодавця, а й поширюються на активи, які він роздаровує за життя. Однак у такий спосіб не можна роздати згадану зарезервовану частину майна, потенційні спадкоємці вправі оскаржити будь-яке дарування і витребувати свою частку. Так що неможливо ухилитися від податку на спадщину шляхом прижиттєвої роздачі дарувань, бо останні оподатковуються за тими ж ставками, що і спадщина.

Сучасна система оподаткування спадщини і реформа Саркозі

Суб'єкти податку на спадщину (*droits de succession*) – спадкоємці, податку на дарування (*droits de donation*) – одержувачі дарів. І ті, і другі оподатковуються відповідно до індивідуальних часток майна одержаного ними у спадщину або їм подарованого. Податкова база визначається на основі сукупної ринкової вартості активів спадкодавця або дарувальника, якими останні як резиденти володіли або володіють у самій Франції й за її межами (*worldwide property*). Є свої особливості при визначенні оподаткованої вартості дорогоцінностей, витворів мистецтва, колекцій, часток у акціонерному капіталі, страхових премій. Деяке майно при зміні власника у порядку спадщини і дарування повністю або частково звільняється від оподаткування (історичні

¹ Тучак Т. Реформа податку на спадщину в США // Вісник податкової служби України. – №38 (417) – 2006 – С. 58–61.

² French Inheritance Laws and Taxes – http://www.france-property-and-information.com/inheritance_tax.htm <23.12.2007>

пам'ятники, ліси, майно жертв терористичних актів і воєнних дій, активи неприбуткових організацій). До 2015 року від податку на спадщину звільнена нерухома власність, якщо вона знаходиться на острові Корсика³.

Загалом природоохоронні, соціально-культурні, регіональні аспекти спадкового права і відповідної податкової політики мають пільговий характер. Тим більш, що у серпні 2007 року французький парламент з ініціативи президента Ніколя Саркозі вніс радикальні зміни в оподаткування спадщини, скасувавши податок при переході майна у спадок від одного подружжя до другого у тому числі для осіб, які знаходяться в громадянському шлюбі, а також одностатевих шлюбів. Фактично це означає скасування податку для 95% його колишніх платників за винятком найбагатшої категорії громадян. З 1 січня 2008 року при переході майна у спадщину від батьків до дітей передбачено знижку з оподаткованої вартості майна, свого роду неоподатковуваний «мінімум» в розмірі 150 тис. євро, що аналогічно нульовій ставці податку на дану суму. Лише власність, вартість якої вище даної суми, оподатковується за прогресивною шкалою ставок, відображеною в таблиці.

Шкала ставок податку на спадщину (батьки – діти)

Вартість майна (євро), від – до	Податкові ставки, %
До 7600	5
7600–11400	10
11400–15000	15
15000–520000	20
520000–850000	30
850000–1700000	35
Більше 1700000	40

Джерело: French Inheritance Tax. – <http://www.cabinetgregory.com/FRinheritanceTax.htm> <24.12.2007>

При переході спадщини братам і сестрам не оподатковуються 15 тис. євро, а зверх того на майно вартістю до 23 тис. євро встановлено ставку 35%, вище 23 тис. – 45%. Для племінників і племінниць передбачено знижку в 5 тис. євро, майно, вартість якого перевищує дану суму, оподатковується за ставкою 60%. Ця ж найвища ставка поширюється на спадкоємців усіх інших категорій, але без будь-якої неоподаткованої знижки.

Таким чином, за загальним правилом, прийнятим і в інших державах, у тому числі і в Україні, у Франції висота оподаткування спадщини залежить від двох критеріїв: вартості спадкового майна і ступеня спорідненості між спадкодавцем і спадкоємцем. Податкові ставки тим вищі, чим більша вартість майна, що дісталася у спадщину, і чим віддаленіший спадкоємець по родинно-сімейній лінії від спадкодавця. Максимальну ставку податку без будь-яких знижок із вартості оподаткованого майна встановлено для тих, у кого немає з спадкоємцем ніякого кровного зв'язку.

Формально податок на дарування відокремлений від податку на спадщину, але фактично дані податки знаходяться в нерозривному симбіозі. Податкові ставки на дарування ті ж самі, що й для спадщини, прижиттєві дарування врахову-

ються при визначенні спадкової маси. Для різних категорій одержувачів дарувань передбачено окремі ліміти неоподатковуваних дарувань, право на які відновлюється через кожні шість років. Так, діти один раз у житті можуть одержати від батька і матері дарування вартістю по 150 тис. євро; від діда і баби – по 30 тис. євро; від прадіда і прабаби – по 5 тис. євро. Отже, сукупна максимальна вартість неоподатковуваних прижиттєвих дарувань від батьків й іншої рідні по низхідній лінії становить 370 тис. євро. Все, що зверх цього, оподатковується на загальних підставах згідно зі ставками, наведеними у таблиці. Чимала сума необтяжених фіскальними платежами дарувань засвідчує досить ліберальний податковий режим, установлений для майнових відносин між старшими поколіннями та їхніми дітьми, внуками і правнуками.

З інших категорій осіб кожен з подружжя може одержати без сплати податку прижиттєвих дарувань на суму по 76 тис. євро; брати і сестри – по 15 тис. євро; племінники і племінниці – по 5 тис. євро.

Порівняно маловідомий аспект оподаткування спадщини і дарувань пов'язаний із передачею майна у *узурфрукт*. *Узуфрукт* (лат. *usufructus*) – поняття, що походить із римської юриспруденції, означає законне право на розпорядження та економічні вигоди від користування чужим майном і доходами від нього. Тим самим узурфрукт поєднує право користування майном із правом юридичної власності на це майно. Наприклад, батько заповідає майно у довічне користування своєму братові, а повну власність на це майно відписує неповнолітньому на момент складання заповіту сину. За договором узурфрукт виникає у випадку, коли, скажімо, особа продає або дарує будинок із правом тимчасового або довічного проживання в ньому. Користувач реальними вигодами і фактичний розпорядник юридично не своїм майном має нести і всі фінансові зобов'язання, які лежать на цьому майні, в тому числі податки.

Визначення оподаткованої бази дарувань у порядку узурфрукту здійснюється за змінною дев'ятиступеневою шкалою залежно від віку донора (дарувальника). Так, оподатковувана вартість майна знижується на 30%, якщо донор молодший 65 років, на 10% – якщо донор старший 65 років⁴. Отже, величина податкової пільги поставлена в залежність від віку дарувальника, а для бенефіціарія, в інтересах якого робиться дарування, вартість узурфрукту тим вища, чим він молодший. За законом 2007 року кількість вікових категорій збільшено з семи до дев'яти, в тому числі введено вікові групи від 80 до 90 років і більше 91 років, що, крім корекції визначення бази податку на більш індивідуалізованих засадах, засвідчує зростання тривалості життя французів.

Загалом, фахівці адвокатської фірми Prettys Solicitors, пояснюючи своїм клієнтам суть процедур передачі майна

³ European Tax Handbook. 2005. – Amsterdam: IBFD, 2005. – P. 239.

⁴ European Tax Handbook. 2005. – Amsterdam: IBFD, 2005. – P. 239.

(будинку) за даруванням на умовах узуфрукту та відповідний порядок оподаткування, відразу попереджають, що з юридичного та фіскально-технологічного боку це досить складні процедури, в яких без допомоги кваліфікованих консультантів не обійтися⁵. Щоправда, закон допускає розпорядження майном таким чином, щоб мінімізувати податкові зобов'язання при переході майна в узуфрукт між найближчими родичами.

Так, пропонуючи через Інтернет свої послуги, один з французьких податкових консультантів наводить такий приклад. Подружжя віком 64 і 65 років з трьома дітьми має будинок вартістю 1,5 млн. євро. Гарантувавши собі довічне володіння будинком і проживання в ньому на умовах узуфрукту, подружжя, кожний окремо, має право подарувати решту вартості домоволодіння, так звану його чисту вартість (франц. *pure-proprietee*), без сплати податку. Отже, неоподатковувана вартість домоволодіння становить 900 тис. євро (60% від 1,5 млн. євро, оскільки вартість узуфрукту для подружжя даної вікової категорії в 2007 році зросла з 30 до 40%) плюс неоподатковувані дарування кожному з дітей по 150 тис. євро. Коли додати відновлюване через кожні шість років право на звільнені від податку дарування дітям вартістю до 30 тис. євро та ще неоподатковувані дарування, хоч і меншої вартості, іншим родичам, то у результаті «у більшості випадків люди фактично звільнені від податку на одержану спадщину»⁶.

Так що у Франції рафіновані схеми оптимізації податків на спадщину і дарування за допомогою послужливих експертів діють на повну силу. Для цього громадянам потрібно: знати закони і свої права; вибрати найбільш сприятливі варіанти володіння активами і форми майнових шлюбних відносин; мати поліс страхування життя, що дає право на звільнення від податку на спадщину 152,5 тис. євро страхової винагороди при плоскій 20-процентній ставці податку на решту суми; користуватися порадами кваліфікованих консультантів.

Інша оригінальна риса французького спадкового законодавства – оподаткування майна, право власності на яке в юридичному плані має характер тонтіни. Термін тонтіна (*tontine*) має декілька смислових відтінків, зокрема означає специфічні фінансові технології, пов'язані з одержанням довічної ренти в межах об'єднаної спільним інтересом групи осіб у сферах страхування та державного кредиту. Але в даному контексті тонтіна означає спільне довічне володіння майном подружжям, при якому права чоловіка і жінки на дане майно нерозрізніми, доки вони живі, а після смерті одного з подружжя другому дістається у спадщину все майно.

Оподаткування спадщини учасників сімейної тонтіни має свої особливості. По-перше, при великій різниці між подружжям у віці; в разі очікування близької смерті (наприклад, через невиліковну хворобу) одного з подружжя; або коли майно було куплене лише за кошти одного з них, за французьким

податковим правом задіяне в тонтіні майно вважається даруванням і відповідно підлягає оподаткуванню. По-друге, після смерті одного з подружжя податок з другого не справляється, якщо вартість спадщини не перевищує 126 тис. євро. По-третє, після смерті другого подружжя спадкоємцями стають його (її) діти. Якщо ж діти були спільними, вони звільняються від податку на спадщину лише з тої частини майна, яке належало тому з подружжя, хто вмер останнім.

Висновки

Підсумовуючи, слід наголосити на найбільш істотних особливостях оподаткування спадщини у Франції. Вони полягають у тому, що лише при відсутності потомків спадкодавця вправі розпоряджатися нерухомою власністю на свій розсуд за заповітом. У подружжя обмежені спадкові права на майно один одного, котрі, однак, можуть бути розширені методами юридичної казуїстики. Реформа 2007 року орієнтована на посилення соціальних і гуманістичних засад шляхом матеріальної підтримки родинно-сімейних зв'язків засобами лібералізації податкової політики.

У Франції фіскальні міркування у сфері оподаткування спадщини і дарувань явно знаходяться на другому плані. В цьому сенсі податок на спадщину і дарування в Україні принципово не відрізняється, оскільки норми оподаткування вкрай ліберальні, більшість спадкоємців оподатковуються за нульовою або ставкою 5% (для нерезидентів – 15%). По суті, даний податок в Україні виконує функцію обліку трансферів майна між поколіннями.

Література

1. Андрущенко В.Л., Данілов О.Д. Податкові системи зарубіжних країн / За загальн. ред. М.Я. Азарова. – К.: Комп'ютерпрес, 2004. – 240 с.
2. Александров И.М. Налоговые системы России и зарубежных стран. – М.: Бератор-Пресс, 2002. – 192 с.
3. Налоги и налогообложение / Под ред. И.Г. Русаковой, В.А. Кашина: Учебное пособие. – М.: ЮНИТИ, 2000. – 494 с.
4. Тютюков Н.Н. Налоговые системы зарубежных стран: Европа и США: Учебное пособие. – М.: Дашков и К, 2002. – 174 с.
5. French Inheritance Laws and Taxes. – http://www.france-property-and-information.com/inheritance_tax.htm <23.12.2007>
6. European Tax Handbook. 2005. – Amsterdam: IBFD, 2005. – P. 239.
7. Guide to French succession law and French inheritance tax. – http://www.medinheaven.co.uk/page_french_succession_law.html <30.12.2007>
8. Denoyelle G. Expatriate news in France. – <http://www.connexionfrance.com/expatriate-news-article.php?65> <03.01.2008>

⁵ Guide to French succession law and French inheritance tax. – http://www.medinheaven.co.uk/page_french_succession_law.html <30.12.2007>

⁶ Denoyelle G. Expatriate news in France. – <http://www.connexionfrance.com/expatriate-news-article.php?65> <03.01.2008>